

Kári Poulsen skrifvar um

Georg Friedrich Händel

FRAMHÁLD

Tann fornermaði kongurinn læt júst sum um Händel als ekki var til, og um ekki Händel hevdí havt so nóg var vinir innan aðalin, so hveði tað neyvan eydnast at bliðka han aftur. Men um hetta mál er eisini tað at siga, at hereftir var kongurinn ein av teimum, sum hávdrú Händel einamest. Í 1718 búið Händel á góðsinum hjá góða vinmanni sínum hertoganum av Chandos. Góðsið lá í Cannons í námíndini av London. Arbeiði sum hann hevdí her gav honum ívalaysa góða tíð at smíða tónleik. Starvið sum hann hevdí hjá hesum hövðrika hertoganum var arguleikari og kapelmeistari. Her smíðaði hann sínar 12 Chandos sangir — hari stílin hjá Purcell gjørdi seg galdandi — oratoriði »Esthere« og hirsaspælið »Acis og Galatea«. Meðan Händel var á góðsinum hjá hertoganum hevdí hann eitt fyrstaklassa orkestur og eitt frálíkt kór til taks, um hann ynskti tað.

Í 1719 var avgjørt at ein italiensk opera skuldi setast upp í London, og skuldi henda hava sum hövðsvirki at framföra italienskar operur. Fyri at figgja einum tilikum byggiltaki varð boðið til aktiutekning. Millum tey mongu sum gjørdust aktionerar, var kongurinn sjálvur. Saman við tveimum italienskarum var Händel settur at leiða hesa fyrstiku, serliga skuldi hann taka sær av tónleikinum. Tann 2. apríl 1720 læt »Tað kongaliga italienska Opera-Akademið« upp, og byrjaði sínar framförlur í sjónleikarhúsinum í Haymarket-Garden við einari italienskaru operu.

Nakað seinni framfördi sjónleikarhúsið eina operu hjá Händel, nevniliga »Radamisto.« Hervið byrjaði Händel uppá sitt egna livsverk, hann segði at nú var hann liðugur at læra, og at hann hereftir gekk sínar egnu vegir.

Tað arbeiðið, sum Händel nú hevdí fingið var júst nakað fyri ein so arbeiðssaman mann sum hann, men tað var samstundis eitt krevjandi og sjáldan takksamt arbeiði. Tey italiensku sangfólkini vóru sera trupul at arbeiða saman við, tey høvdu onki uppdagilsi eiheldur fólkasið av nokrum slag. Lokabrogd vóru vanlig og daglig fyrbrigdi, og skaðaðu hetta tað sum felagsskapurin veruliga hevdí at arbeiða fyri. Tann ágrýtni og framfúsní Händel legði alla síná sál í hetta arbeiði og fekk ótrúliga góð úrslit burtur úr tí ómöguliga fólkunum, sum hann hevdí at arbeiða saman við. Men ekki eydnaðist honum altíð at halda sær, tá hann gjørdist illur. Tá tann verðinskennda sangarinnan Cuzzoni gjørdi seg ómöguliga, og segði seg ekki vilja syngja eina ari, so bar Händel hana yvir til eitt vindeyga, koyrdi hana út um, og helt henni soleiðis í leysari luft meðan hann segði: »EG veit, at tygum eru devulin sjálvur. Men eg skal lata teg vita, at eg eri Belzabub, devlanna devil.«

Byrjanin hjá Händel í Haymarket Garden var frálík, og peningurin streymaði inn. Men nú hevdí tað nýggja kongahúsið fingið nakrar stórar figgindar, serliga millum tann gamla aðalin, við hershövd-

at skriva tvey verk í hvørjum skeiðinum hjá sjónleikarhúsinum.

Händel dreiv á at skriva operur, men hóast tað, so gjørdust fólk móð av tí italienska stílinum.

Lincoln Inn Field sjónleikarhús-

heitu baðini sum vóru har, tey hjálptu honum frálíka væl. Eftir stuttari tíð var hann púra frískur aftur. Hann helt áfram við at smíða tónleik, nú fyri eitt annað italienskt felag, men hann gjørdi onga roynd at leiða nakra operu aftur.

Fyri Händel stóð tað nú greitt at tíðin hjá teirri italiensku operuni var liðug. Hann kundi ekki halda fram við at skriva italienskar operur og mátti hann tí finna uppá eithvørt annað. Longu í sinum italiensku ungdomi hevdí hann fingist eitt sindur við at skriva oratoriir (italienskt). Tað var á henda bógvin hann nú legði.

Händel skrivaði eitt stykki í Italiu sum hann kallaði »Acis og Galatea«, hetta má ein tó ikki meta seg við tað stykkið sum hann smíðaði í Onglandi, við sama navni. Nakað eftir at Händel var komin aftur úr Aachen funnu tvey sjónleikarhús uppá í senn at framföra tað italienska »Acis og Galatea«. Framförlurnar av hesum verki vóru sera væl fagnaðar, og avgjörði hann tí at framföra hirsaspælið hjá sær sjálvum. Men fyri at sangarar hansara skuldu hava »nakað at gera mátti hann taka stór petti úr tí fyrsta »Acise« hjá sær. Á sama hátt ættaði hann at framföra »Esthere«. Men so var tað, at biskuppurin av London fann út av, at tað var ólógligt at lata persónar úr bibliuni uppræðka á einum palli. Händel vendi sær til kongin og kærði síná neyð, úrslitið var at Händel fekk loyvi til at framföra verkið við teirri treyt, at onki var gjørt burtur úr verkinum, sæð frá einum sjónleikarligum sjónarmiði. Tá »Esthere« var framfrámford var kongafamiljan og lurtaði. Hetta verkið sló fast at tað »eingilskae« oratorið var vorðið veruleiki.

Maðurin sum Händel hevdí sum fyrimynd fyri sínum oratoristilum var italiumaðurin Giacomo Carissimi. Á vári í árinum 1735 hevdí Händel fyrireikað ikki færri enn 15 oratoriir saman við italiumonnum sínum. Tá hann nú vendi aftur til oratoriini, so gjørdi hann tað óivað ikki uttan sorg, tí tann italienska operan var jú hansara hjartasak. Men hann legði alla síná megi í at broyta seg. Úrslitið av hesum var nú at fór hann at skriva verk, sum vóru av enn hægri klassa enn nokur onnur hann hevdí skrivað fyrr.

Aftaná »Esthere«, Deborah og Athalia skrivaði hann í 1736 »Alexanderveitslan«. Í 1738 byrjar so tann 13 ára langa periodan, har hann gav út eitt ella fleiri oratoriir um árið. Árið eftir leigaði Händel Haymarket Garden til at framföra oratoriini hjá sær í. Í fyrstanuni sum Händel byrjaði við tilikum framförlum, skiltu fólk ikki rætti liga, hvat hann ættaði, fólk skiltu ekki tann tónleikin, hann nú hevdí skifti yvir til. Nóg fólk kom hóast tað til framförlurnar, men komu tey óivað at hoyra tær frálíku orgulimprovisationirnar sum hann

plagdi at hava í steðginum millum leikpartarnar. Händel byrjaði framförlurnar við »Israel í Egyptalandi« og »Saul. Síðani kom »L'Allegro il Penseroso ed il Moderato«, og síðan tað besta verkið sum Händel nakrantíð hevur komponerað, nevniliga »Messias«.

Í árinum 1741 fekk Händel eina innbjóðing at koma til Dublin í Írlandi, sum tá var hásæti fyri tónleikakulturi. Hann fór tó ikki til Dublin fyrr enn í 1742, og framfördi hann har meistaraverk sitt Messias og Samsaon. »Messias« var framfrámford tann 13. apríl 1742.

Tá Händel fór at skriva Messias var onki um hann. Figgjarliga stóða hansara var heilt út av lagi ring, og hann hevdí eisini givið síná síðstu konsert um várið í 1741. Hann hevdí smíðað síná síðstu operu, ta 46. Deidamia, men henda opera var bert framford trigjar reisur. Teir, handilsmenninir, sum høvdu latið hann keypa uppá borg, kundu nær tær vildu hava blakað Händel í fongsul fyri skuld. Men tað at teir ikki gjørdu tað, var tí teir vistu at teir stóðu seg ikki við at blaka hann í fongsul. Handilsmenninir vórðu greiðir yvir, at Händel fór at gera alt tað hann kundi fyri at gjalda síná skuld aftur, og tað fór hann at vera fyrr ella seinni, »Konkurentarinn« hjá henum ferdu fram operarnar hjá Händel, og drivu annars nóg undirgravingarvirkssemi ímóti honum. Tá hann nú framfördi »Messias« byrjaði tað at ganga fram aftur hjá honum. Hetta verk hansara sló einaferð fyri allar fast, hvør mikil tónasmiður hann var. Enn í fleiri ár mátti hann berti ast hart fyri at rætta upp síná figgi arligu stóðu, men hann foldi, at hann hevdí áskoðarafjöldina við sær. Hann leigaði sjónleikarhús til at framföra síná oratoriir í, hann gav orgulkonsertir og stjórnaði orkestrinum. Aftaná at Messias var framford skrivaði hann enn 14 oratoriir, harimillum »Judas Makkabeuse«. Tað tykist sum um Händel má hava rættað figgjarligu stóðu síná upp aftur í 1750, tí tá gav hann eitt stórt orgul til gávus til barnasjúkrahúsið í London, og vigdi tað til frama fyri sjúkrahúsið.

Í 1751 skrivaði hann eitt nýtt oratorium, sum hann kallaði »Jephtah«, sum eisini var hansara síðsta. Mitt undir arbeiðinum av hesum verki mátti hann halda uppat, tí sjónin var farin at svikja. Hann var til fleiri skurðviðgerðir, men onki hjálpti, og at enda misti hann sjónina heilt. Hetta var ein ræðulig ur smeytur fyri hann, tí Händel hoyrði til tey visuelli menniskjuni.

Aftaná at hann hevdí mist sjónina fór fram stórus sálarligur bardagi innan í honum, hann mátti víðurkenna, at liv hansara sum tónasmiður var liðugt. Men hóast at hann mátti víðurkenna hetta, var hann aktivur til tað síðsta. Til at byrja við uppgav hann eisini at vika við til konsertir, men so tók hann seg saman og fór at spela síná egnu orgulkonsertir eftir minninum. Nú var ell móstoða sum hann fyrr hevdí havt, fyri langt síðan horvin. Tær konsertirnar sum hann helt, sum blindur maður, vórðu heilt fantastiskar, og savnaðu tær fulla holl hvørja ferð.

Georg Friedrich Händel

ingnum Marlborough á odda. Hesir figgindarnir gjørdur alt fyri at skaða kongin, og uttanlandatónasmiðin, sum tey nú hildu var við at fáa ein alt ov hogan sess millum teirra. Tí fingi tey í lag, at ein italienari (tónasmiður) Giovanni Battista Buononcini, var biðin at koma til Onglands at verða operaleiðari saman við Händel. Hesin Giovanni var ein ikki so galin tónasmiður, hóast tað at hann ikki rakk Händel upp á knøini. So skjótt hesin Giovanni var komin, leyp hann split í áskoðarafjöldina. Summi hildu seg til Händel, meðan onnur hildu seg til Giovanni. Hereftir var tað soleiðis, at dæmði tú Händel, so var tú hataður av teimum, sum hildu seg til Giovanni, og øvugt.

Buononcini var tó ikki verandi leingi í London. Hann mátti rýma, tí hann var avdúkaður í at hava givið út nokur verk hjá landsmanni sínum, sum hann segði vera síná egnu. Nú var Händel aftur einsamallur í stjórassessinum.

Í 1720'um skrivaði Händel fleiri verk, sum vóru sera væl móttikin, og ofta eydnaðist tað honum

íð færdi fram í 1728 The Beggars Opera av Gay Pepusch. Hetta verk gjørdi gjøldur burturúr tíðarinnar ensku sosialu víðurskiftum og var tað júst nakað sum fólk vildi hava. Hetta tók áskoðararnar frá framförlunum hjá Händel í árávis.

Händel bardist hart fyri sínari hjartasak. Hann fór til Italia eftir tí nýggjasta innan italienska operu. Í eina tíð vann hann á áskoðarafjöldini, men hesin sigurin var sera stuttur. Í 1733 var eitt annað sjónleikarhús sett á stovn í London, ein av stuðlarunum var Prinsurin av Wales. Kappingin við The Beggars Opera og tað italienska sjónleikarhúsið gjørdi í longdini støðna hjá Händel ómöguliga, sum hann hildu seg til Giovanni, og øvugt.

Hann fór til Aachen at roynd tey

